

Když má žena všechno

TEXT IVA ROZE

KRESBY MAREK DOUŠA

Nedávno si mi v hospodě u piva stěžoval jeden americký kamarád, který bydlí v Praze, že české ženy už nejsou, co bývaly. „Jsou čím dál podobnější Američankám,“ řekl Joe. Neznělo to jako lichotka, zvláště od někoho, kdo v devadesátkách utekl před Američankami až do samých hlubin východní Evropy. U nás – na rozdíl od Kalifornie – dokázal holky okouzlit pouhým mávnutím amerického pasu.

Jenze tenkrát prý byly ještě Češky jiné. „V čem byly jiné?“ chtěla jsem vědět, ačkoli jsem to tak trochu tušila. „Byly takové tajemně krásné, skromné a kouzelně naivní,“ odpověděl. „Myslíš úplně blbě?“ ptala jsem se.

Jako batole do zmrzliny

Věděla jsem totiž dost přesně, o čem mluvím. V roce 1997 jsem sama takhle potkala v Praze jednoho Američana a zamilovala se se stejnou vervou, s jakou se batole pustí do své první jahodové zmrzliny.

Naprosto mě učaroval svým rozhledem i otevřeností. Nazýval se feministou a jeho nejlepší kamarád byl černoš, což tenkrát znělo tak pokrokově, jako kdyby přiletěl z planety padesát tisíc světelných mil před tou naší. A taky mě dostal svou inteligencí, trpělivostí vysvětlil mi následky normalizace lépe než kdokoli místní, kuráží přestěhovat se někam jen tak, „protože proč ne“, a v neposlední řadě svou schopností metabolizovat ty nejpálivější chilli papričky na trhu.

Do té doby jsem potkávala jen muže, kteří se zakuckávali i u lehce pikantního guláše a říkali věci, jako že příroda to zařídila tak, aby se ženy chovaly jako ženy a muži jako muži. Ni-

kdy jsem moc nechápala, co to znamená. Ale najednou to bylo jedno, protože jsem potkala někoho, kdo nebyl od nás z kotliny, a tudíž měl lehkost bytí, která mi uhranula tak, že jsem si ho po necelých dvou letech známosti vzala.

Asi by bylo v tuhle chvíli dobré zmínit, že mi v té době bylo 22. A tudíž mě – upřímně – asi nebylo zas tak těžké uhranout.

Což asi dost vypovídá o celé naší generaci, která vyrostla v době, kdy jsme všichni měli obrovské sny, protože dlouho nebylo možné nic. Pak přišla doba, kdy najednou bylo možné všechno, jen abychom došli na prahu středního věku ke zjištění, že koncepce „všechno a nic“ je mnohem komplikovanější, než jsme si mysleli. A že dost možná neexistuje nic takového jako „mít všechno“.

Respektive že honba za tím vás může zničit.

Nevázaný sex a jiné (ne)výhody

Je to vlastně docela vtípné a kruté zároveň, že ženská emancipace je více méně postavena na tom, že ženy mohou mít všechno. A co víc – že nejen můžeme, ale máme na to i právo.

Že můžeme mít kariéru i rodinu, i bohatý společenský život. Že můžeme mít úspěšného a pohledného manžela, který má vypracované břicho, a ne pivní bachor, a že může-

me skloubit práci i děti, vaření i sport, a ještě u toho dobře vypadat a vydělat si na to samy a nenechat se vydržovat.

„Ženská emancipace úspěšně prodala ženám totální lež,“ řekl mi nedávno jeden kamarád, když jsme se bavili o současném stavu společnosti. „A vy jste ji schlamstly i s navijákem.“

Podle něj to funguje tak, že když ženy chtějí a dostanou všechno, co mají muži, paradoxně to hraje do karet mužům.

„Kdo myslíš, že nejvíc ocenil sexuální revoluci a to, že jsou ženy dneska povolné a už je nemusíš přemlouvat k sexu?“ ptal se mě, ale nečekal na odpověď. „Samozřejmě že nevázaný sex je větší výhoda pro muže než pro ženy. Muži, kdyby mohli, tak budou mít nevázaný sex pořád. Takže je super, že nám to ženy takhle vybojovaly.“

Podobně je to podle něj se vším, co přinesla ženská emancipace: od toho, kdo platí na rande, až po rovné pracovní příležitosti. Když totiž prý začnou ženy dělat všechno, tím méně toho logicky musí dělat muži. Všichni totiž údajně vědí, že ženy to „všechno“ dělají většinou lépe než muži.

„A za mnohem menší plat,“ musela jsem doplnit.

„Musíme si občas tak trochu přiznat, že svoboda je dost únavná a že to ekonomické osvobození je menší a mnohem složitější, než jsme doufaly.“

Jasně, platová propast je sice realita všude na světě, ale v České republice je zvlášť extrémní. Češky si podle Eurostatu vydělají v průměru asi o pětinu méně než muži, což z nich dělá druhé nejhůře placené ženy v EU. Ani Bulharky, Rumunky a Polky nemají tak velkou propast v platech. Hůř jsou na tom už jen Estony.

Podle projektu ministerstva práce a sociálních věcí „22% k rovnosti“ jsou navíc platovou nerovností nejvíce postiženy vysokoškolačky a s největším rozdílem v odměňování (28–30 %) se potýkají ženy ve věku mezi 35 a 44 lety.

Zkrátka moje generace.

Podle různých výzkumů jsou na tom mladší ženy lépe už v tom, že vnímají jinak i to staré „mít všechno“. Respektive nedefinují se na rozdíl od nás prostřednictvím pohlaví. Pro mileniály – jak muže, tak ženy – je důležitá spíš smysluplná práce a rovnováha mezi osobním a pracovním životem než to, jestli se o dítě bude starat muž, nebo žena a kdo u toho bude vydělávat.

Devadesátky bez žen

Naše generace sice taky ženskou otázku příliš neřešila, ale bylo to z jiného důvodu. České ženy hrály v 90. letech ve veřejné sféře jen opravdu malou roli. V prvních demokratických vládách po revoluci byli v podstatě samí muži. Privatizace byla taky doménou mužů. Nejlepší pracovní nabídky si rozebrali muži. Firmy zakládali hlavně muži. Pro ženy po sametové revoluci se ale taky našlo pár „výhod“ – například proklaté dlouhá mateřská.

Ano, po těch 40 letech vynucené rovnosti v komunismu nám to vlastně zas tak moc nevadilo. Chtěly jsme mít domky za městem a zažít si konečně něco na způsob idyllických rodin 50. let minulého století ve Spojených státech. Feminismus jsme, podobně jako většina morálních autorit prvních 15 let po sametové revoluci, vnímaly jako jeden z mála nepochopitelných importů ze Západu. Bylo to sprosté slovo i pro liberály, disidenty a spisovatele, natožpak pro většinovou populaci. Dokonce i Václav Havel popisoval feminismus jako koncept, jenž je naprosto „dada“, a nechal se slyšet, že žen, které tímhle bojovaly za lepší svět, mu „bylo trochu líto“.

České ženy navíc nikdy neměly reputaci bojovnic, jež se statečně derou za svá práva. Teď bychom sice stejný plat za stejnou práci chtěly, a vůbec bychom chtěly mít všechno, ale na rozdíl od žen ze Západu bychom ještě taky chtěly, aby to za nás vybojoval někdo jiný. My si svoje ruce špinit nechceme. Teď jsme přece přišly z manikúry.

A ještě aby nás tak, pro boha živého, někdo nařkl z feminizmu!

Hlavně se líbit

V mnoha věcech jsem tedy rozuměla frustracím svého v Praze bydlicího amerického kámoše Joea, který se zasněnými očima popisoval, jak Češky v devadesátých letech chodily oblékané v upnutých minišatech, i když šly ráno pro rohlíky – a že v té době ještě rohlíky chutnaly jako rohlíky! A jak v jehlových podpatkách klopýtaly v dešti po kostkách Staroměstského náměstí jen proto, aby jim to slušelo.

„Američanky by si bývaly vzaly tenisky, ale Češky ne, ty chtěly být krásné za každé okolnosti. Chtěly se líbit,“ říkal Joe. „A taky, že se nám líbily!“

Ty doby už jsou prý dávno pryč. Češky už podle něj nejsou zdaleka tak šarmantní, tak naivní, tak kouzelné. Začaly mít nároky na partnery, naučily se chodit v pohodlných teniskách a přestaly být tak „ženské“, alespoň podle neprůstředné definice ženskosti mého kamaráda Joea (45), který už dvacet let žije v téže garsonce na Žižkově a chodí v těch stejných teniskách. Jeho obchodovací hodnota coby muže na českém trhu prošla za tři

bych se na něj nekrát cudně usmála a začala si omotávat své dlouhé, blondáté vlasy okolo ukazováčku, abych zvýšila ampéry své ženskosti na nejvyšší možné grády, čímž bych si jen tak mimochodem omotala kolem prstu i jeho.

Nakonec, proč nevyužít svých ženských sil, když je to tak jednoduché?

Rudá rtěnka a ženská síla

Ještě na hraně tisíciletí, kdy jsem se už jako vdaná žena stěhovala do Spojených států, jsem nerozuměla tomu, proč se Američanky dobrovolně těchto svých ženských sil vzdávají, když je jejich prostřednictvím tak lehké získat muže na svou stranu.

Proč místo toho proti mužům bojují a chtějí být nezávislé, chtějí mít svoje peníze a svoji práci a kupovat si svoje věci a mít svoje názory?

Trvalo mi několik let, než jsem na to přišla. Ukázalo se totiž, že Američanky, k mému šoku, zpravidla netoužily získat muže na svou stranu. Neměly potřebu se jim za každou cenu vtěsnat do přízně.

„Samozřejmě že nevázaný sex je větší výhoda pro muže než pro ženy. Muži, kdyby mohli, tak budou mít nevázaný sex pořád. Takže je super, že nám to ženy takhle vybojovaly.“

dekády tak krutou inflací, že začínal znít skoro jako důchodci v Litvínově, kteří s nostalgii vzpomínají na dobu, kdy bylo všechno jednodušší a půl kila salámu Junior stálo deset korun a nikdy se nestalo, že by za nimi ve frontě stál nějaký otravný zbohatlík, jenž se dožadoval právě italské mortadelly.

Zatímco on je pořád stejný, ženy se změnily. Což přirozeně bere jako křivdu.

„Hlavně mi to přijde škoda,“ vysvětluje. „Ženy si neuvědomují, že jejich největší hodnotou je ženskost.“

Musela jsem se dvakrát zhluboka nadechnout, abych neotočila oči v sloup, protože mému současnému já, které se pomalu uhnízduje ve středním věku, přijde jen málo věcí méně přitažlivých než muži, kteří vysvětlují ženám, v čem je jejich největší hodnota. Zároveň jsem si ale musela přiznat, že mému devadesátkovému já by se Joeova zповěď líbila. Hlavně proto, že by mi to tenkrát dost hrálo do karet vzhledem k tomu, že v tom věku jsem, kromě ženskosti, s níž jsem se narodila, neměla co nabídnout. Možná

Bylo jim naopak většinou dost jedno, co si muži myslí o jejich názorech a teniskách, protože si stály za tím, že to, co chtějí ony samy, je důležitější než to, co si o tom myslí kdokoli jiný. To byl dost cizí koncept pro někoho, kdo byl schopný za trochu obdivu projít v podpatkách půlku Středočeského kraje.

Hlavní kulturní šok jsem zažila ve škole, kde jsem studovala. Měla jsem tam kamarádku, rockerku a intelektuálku Kelly, jež nosila rudou rtěnku a černé martensky ke koženým šatům a byla tak cool, že jsem se divila, že se mnou vůbec kamarádí. Tudiž jsem měla tendenci jí dokázat, že jsem hodná její přízně.

Jednou jsem zaslechla, jak se dva spolužáci baví o tom, že Kelly by byla fakt kost, kdyby se tolik nemalovala. Jako správná kamarádka, která to s ní myslí dobře, jsem běžela ke Kelly, abych jí řekla, že by možná neměla nosit tak rudou rtěnku, protože klukům se to nelíbí. Dívala se na mě, jako kdybych v New Yorku právě přistála ze středověku, a pak jen pronesla: „Ale já nosím červenou rtěnku proto, že se líbí mně!“

Stále si pamatuju ten intenzivní pocit pádu ze svého vlastního piedestalu ženství.

Kelly si naopak od té doby začala malovat rty ještě výraznější barvou a já obdivovala tu kuráž, s níž si ve svých 23 letech umí stát za tím, co sama chce a kdo je.

Kdo ji to, k sakru, naučil?

Přímo ze sjezdu radikální sekty

Rozdíl mezi mnou a Američankami kolem sebe jsem registrovala už v roce 1994, kdy jsem strávila rok na tamní střední škole. V rámci nějakého domácího úkolu v předmětu *Female Self-awareness, Ženské vnímání sebe samých* – což by bylo i pro mě tenkrát dost dada –, jsme měly nějak vizuálně ilustrovat, jak bychom se chtěly vidět za 10 let. Zatímco moje americké spolužačky přišly do školy s velkolepými podobiznami sebe samých v roli astronautek, zvěrolékařek zachraňujících gorily v Africe a biofarmářek, a dokonce traktoristek, já jsem přišla se skromným portrétem mé maličkosti coby nevěsty v bílých krajkových šatech.

Spolužačky si pravděpodobně myslely, že jsem k nim na školu dorazila přímo ze sjezdu nějaké hodně radikální sekty, nicméně mně to bylo jedno, protože mi stejně všechny připadaly jako feministky. A tou já jsem rozhodně nebyla. Moc dobře jsem totiž věděla, že muži nemají feministky rádi.

Nějak mi v té době nedocházelo, že ten předmět se nejmenuje „Ženské vnímání sebe samých prostřednictvím mužského vidění světa“.

Vůbec mi v té době nedocházela spousta věcí, například to, že jsem čekala, že v USA bude ta „opravdová svoboda“. V mé hlavě to znamenalo, že se tam všechno může. Proto mě záhy hodně překvapilo, když na mě místo utopického svobodného ráje čekala země svázaná pravidly a zákazy. Proč musím každé ráno vzdávat hold americké vlajce? Proč musím s rodinou chodit do kostela? Proč nesmím chodit nikam pěšky? Proč se nesmí kouřit v parku?

Nikdo mi předtím nevysvětlil, že svoboda neznamená „všechno moct“, ale mít vždycky možnost volby. A že čím větší máme svobodu, tím víc máme i možností volby. A s těmi se musíme naučit pracovat a nést za ně zodpovědnost. Čímž se to všechno dost komplikuje. Především tím, že každá sebemenší volba s sebou přináší nejenom možnost – ale i nutnost – dalších a dalších voleb. Jenže ty postupem času tak rozrůstají a košatí, že nás občas dostanou do míst, kde jsme vůbec nechtěly být, a často i zapomínáme, proč jsme tam vůbec chtěly.

I proto si nejedna žena mého věku dneska určitě říká, jestli už té svobody a emanci-

pace nemáme dost. Jestli to vlastně nebylo všechno jednodušší, když jsme neměly tolik možností volby a když jsme měly domeček a manžela, co se o všechno postará a zaplatí účty a tak trochu nás vydrží a my můžeme v klidu žít a pracovat si jen tak pro zábavu. Musíme si občas tak trochu přiznat, že svoboda je dost únavná a že to ekonomické osvobození je menší a mnohem složitější, než jsme doufaly.

Sto let českého ženství

Pravda je, že letos 18. října to budou „teprve“ sto dva roky, co díky *Washingtonské deklaraci*, koncipované Tomášem Garriguem Masarykem, získaly české ženy volební právo a byly, alespoň *de iure*, postaveny politicky, sociálně a kulturně na roveň mužům. A sto let je zřejmě málo na to, abychom si zažily, co znamená rovnost, a uvědomily si, že to nebude jednoduché. Že muži a ženy nebudou odteď „stejní“. Ale že už ženy zkrátka nemusejí jen čekat na to, až přijde nějaký muž a udělá je šťastnými. Za svým štěstím mohou jít samy.

Což s sebou v českém prostředí přináší další překážky. Hlavně v tom, že na ženy, které svého štěstí či úspěchu dosáhnou samy, nebo jsou dokonce, nedej bože, single, se společnost stále dívá skrz prsty.

„Tolik škol vystudovala a tolik peněz vydělala, a stejně zůstane na ocet,“ říká s oblibou maminka mé kamarádky, jako kdyby úspěch ženy byl legitimní jedině v případě, že ho „schválí“ nějaký muž a ženu si „koupí“ i přesto, že je úspěšná.

Já sama jsem vyrůstala v prostředí žen, jež své ženství vnímaly jako splnění důležité role, jejíž úspěšnost ale taky vždycky hodnotil někdo jiný. Začínaly jako někoho dcery, pak byly někoho přítelkyně a postupně upgradovaly do někoho manželek. Zároveň byly ale i někoho sestry, vnučky nebo zaměstnankyně a spíš než zjistit, co chtějí ony, se snažily vyhovět přáním všech ostatních, ať už svých rodičů, manželů, dětí, nebo šéfů.

Rozdaly se pro ostatní, ale většinou dříve nebo později narazily na to, že jejich role nebyla dost doceněna, a pak se plynule dostaly do role obětí, kterou sice uměly ztvárnit na výbornou, zároveň se tím ale repertoár jejich ženství dostal kamsi do sebelítosti, zahofklosti a vydírání, což není zrovna divácky vděčná podívaná. A to paradoxně ani pro ty muže, kteří milují ženskost na plné pecky.

Ale proč o tom píšu.

Touhle dobou před pár lety jsem seděla na zemi svého pražského bytu a třídila své věci na tři důvěrně známé hromady: 1. sbalit s sebou, 2. rozdat, 3. vyhodit. Stěhovala jsem se do Lisabonu a přemýšlela, jestli je rozum-

né balit si s sebou troje boty na podpatku, když jsou všichni Portugalci malí. (Samo-zřejmě že to není rozumné a samozřejmě že všechny jely se mnou.) Za mnou z reproduktorů zpíval Bruce Springsteen svoji vlastní útěkářskou baladu o tom, jak z toho svého města už konečně musí vypadnout, dokud je ještě mladý („Cause tramps like us, baby we were born to run!“)

Zatímco já, čerstvá čtyřicátnice, jsem se u toho snažila dopočítat, kolikrát jsem za posledních dvacet let seděla takhle na zemi nějakého bytu v nějaké zemi a stěhovala se někam jinam. Dvacetkrát? Víckrát? Jen v New Yorku jsem bydlela deset let v devíti různých bytech. Někdy jsem se stěhovala ráda, jindy jsem neměla na výběr. Někdy kvůli lásce, jindy kvůli práci. Každé odcházení probíhalo s jinými variacemi. Z New Yorku jsem do Afriky odjela rozvedená a s přesvědčením, že ze subsaharských plání budu schopná napsat jako Hemingway tu nejlepší prózu. Z Afriky jsem odjížděla sice bez knihy, ale s přítelem. Od dalšího přítele z Dánska jsem se stěhovala se slzami. Z Afghánistánu jsem odjížděla s epickou pracovní nabídkou.

Z Indie s epickým průjmem. Z každé z těch destinací jsem se stěhovala s tím, že jsem zase o krok blíž té „opravdové“ svobodě.

Ačkoli nejsem žádný stěhovací začátečník, teprve před rokem, na zemi toho pražského bytu, mi došlo, že ještě nikdy jsem si nebalila svůj život do krabic s tak silným pocitem svobody jako tentokrát do Portugalska. Poprvé v životě jsem se totiž někam nestěhovala ani kvůli práci, ani kvůli muži, ale jen kvůli sobě. Prostě se mi líbil Lisabon, a tak jsem se sem přestěhovala, protože to v dnešní době není zas tak složité. Stačí jen nechtít mít všechno, jen oželit nějaké věci. Třeba být blízko rodině a přátelům. Trochu mě samotnou zarazilo, že mi to trvalo celých dlouhých 40 let, přestěhovat se někam, „protože proč ne“.

Jedna věc je moct mít všechno. Ale úplně jiná věc je naučit se využívat všech těch různých svobod, které už tu máme, a vybrat si tu svobodu, jež nám vyhovuje. Pro mě osobně je to třeba svoboda žít v cizině, bez manžela a bez dětí. Není to cesta pro všechny ženy, ale to by nakonec žádná cesta nikdy být neměla.

V tom je, troufám si tvrdit, celá pointa svobody.